

ANNUENTE ALTISSIMO
Collegij Ethici
DISPUTATIO PRIMA
De
PHILOSOPHIÆ MORALIS
CONSTITUTIONE

In Regia Academia Aboensi

PRÆSIDE

Consultissimo & Praeclarissimo Viro

M. MICHAELE O. VVEXIONIO
Pol. & Hist. Prof. publ. celeberrimo, præceptore &
fautore iugi obseruantia reverenter colendo.

RESPONDENTE

SVENONE PETRI TORELIO
Vestrogotho.

Publicæ ventilationis submissa ad diem 26 Junij
Anni 1647.

• 8(0)8 •

8

A B O Æ

Excudebat Petrus Wald / Acad. Typogr. 1647.

Audiusq; q; concr.
nunt virtutem do-
cend; in Theologia, q; conseruans his D I S P. I.
William decanus in Universitate E. s. De
o; decunda
P. Theologia PHILOSOPHIAE MORALIS
tagi d; vii Julij b; d; CONSTITUTIONE.
marinis & d; d; inter lxxv d; Ethic. & Theolog.

Respond. SVENONE PETRI TORELIO VVestrogotho.

THESIS. I.

Exhibuimus antehac Sceleton seu delineationem Practicae philosophiae partis communis & propriarum, unde eiusdem fundamenta, ambitus & præcipua contenta facile cognosci possunt: Nunc Controversias paulò altius expendere, argumenta more Academico, pro & contra, afferre, quæq; verior sit sententia adductis utrinq; rationibus solidius stabilire anim? est. Modò omnipotens yitam & vires prorogare dignetur.

II. Quoniam igitur tota Philosophia est hominis perfectio, veri cognitione, quod Theoreticæ est, & honesta ac laudabili actione, quod Prædicæ, eundem perficiens. Activa. Philosophia qua voluntatem dirigit & affectib; moderatur, in communem partem, quæ ad virtuosam actionem sine habito respectu ad hoc vel illud vitæ genus aut statum informat: Et Proprias, quarum altera Oeconomiam, altera Politiam seu Remp. respicit, subdividi soleat: Non im- merito quæri solet ac potest; An pars illa communis sive Generalis philosophia Activa, que Ethica dici consuevit, sit Pars quædam philosophia, & in Academicis Universitatibus jure meritoq; proponatur?

III. Quæstio ista duo continet membra, unde & in duas facile resolvi potest quæstiones: quarum utramq;
Egl̄ibet contradictrionis altera pars est falsa, sed doctrina luthera affir-
t contra dictioonis altera pars est falsa & sic pessimum ut qualibet mā infor-

affirmamus. Priorem sc. quod *Ethica* quæ est *prudentia de virtutibus & bonis moribus agens*, sit pars *Philosophiæ*, sic adstruimus atq; confirmamus. *Omnis Entis cognitio sive ad veritatē sive honestatem directa, est Philosophia vel pars Philosophiæ; sed Ethica est Entis alicuius cognitio ad veritatem & potissimum honestatem directa;* Ergò, *Ethica est Philosophia seu Philosophiæ Pars.*

IV. *Maior propositio* istius Syllogismi facile robatur; Hæc enim, inter alias quā plurimas, solet esse *Philosophiæ descriptio* haud contemnenda; *philosophia est omnium Entium seu rerum cognitio, quanta scil. naturæ lumine in hâc corruptione obtineri potest.* *Minor propositio* per se clara est: *Ethica enim agit de beatitudine, sive bono & quidem summo bono;* *De animo eiusq; affectibus & horum moderatione,* potissimum autem de *virtute tanquā præcipuo medio & sufficientissimo instrumento, beatitudinem & felicitatem civilem acquirendi:* *Quæ omnia Entia esse, & in Entium numero ponenda, nemo nisi qui Philosophia limina, ipsa Prædicamenta, non dum salutaverit, inficias ire poterit.* Horum itaq; cognitionem, *Ethicam ipsam ex agro Philosophico vix extermi naverit.*

V. *Priori questionis membro* sic confirmato, alterum solidè superstruitur & sua sponte hinc dimana. *In Scholis & Universitatibus Academicis tota Encyclopædia sive ambitus Philosophicus honestarum, laudabilium & utilium disciplinarum, sine mutilatione proponendus est.* At sine *Ethica Philosophiæ ambitus integer & immutatus non est;* Ergò *Ethica etiam in bene constitutis Academijs est proponenda.*

VI. *Majorem stabilit definitio Academiarum;* Sunt enim *Schole universales* autoritate summi magistratus inlaurata, ubi omnes licet artes ac discipline (qualē *Ethica* esse nemo san^o negaverit) proponuntur &c. *Minoris veritas priori quaestio-*

stionis membro innuitur; si namq; *Philosophia* est omniū
Entium cognitio; sequitur sublatā vel neglectā aut præ-
termisla alienus entis, & quidem haud vilis sed utilissi-
mi cognitione ac translatione, *Philosophiam* manēam esse
mutilatam atq; imperfectam: quod minime ferendum.

VII. Quamvis autem hæc sententia satis sufficien-
ter confirmata sit; non pauca tamen nec levia sunt quæ
objici solent, & rationem aliquam dubitandi afferre vi-
dentur, i. *Quod sententia præter evidētēm necessitatēm, non sīnt*
multiplicanda. Iam autem *Ethicam* peculiarem constituere
disciplinam & seorsim tradere nulla evidens necessitas urget;
Ergo *Ethica* non est peculiaris disciplina constituenda & seorsim
tradenda. Major est effatum quoddam commune in
Scholis passim decantatum & omnium consensu appro-
batum: Adeoq; facile declarari potest; ut enim nece-
ssaria omittens peccat & reprehensionem meritò incur-
rit; Ita etiam non necessaria & supervacanea ingerens haud
levius impingit.

VIII. Minor operosiori quidem indiget probatio-
ne; Confirmari tamen potest hoc argumento. Si o-
mnia ea quæ in *Ethicis* traduntur & proponi solent, alibi sufficien-
ter explicantur, enodantur atq; edocentur; sequitur certè nullam
esse ejusdem necessitatēm: Atqui omnia ea quæ inibi proponi so-
lent, alibi sufficienter explicantur, Ergo &c. Major hujus syllo-
gismi est manifesta, si enim alibi sufficienter explican-
tur, tūm certè hic frustra proponuntur. Sed Minorem
hujus prosyllogisimi videamus; anne hoc verum sit suffi-
cienter & legitimè alibi exponi omnia ea quæ in *Ethicis*
docentur.. Sic autem illud probatum eunt contrariæ
sententiæ assertores.

IX. 1. In *Ethicis* agitur de summo bono, felicitate &
beatitudine: Atqui de his ijsdem exactissimè, de vero

nimirum & suimo bono, felicitate & beatitudine in sacra
Theologia agitur, Ergo frustra de eadem in Philosophia &
scorso in Ethicis agitur. 2. Explicant Ethici nonnulla de
anima, ejusq; facultatibus & affectibus, quae omnia ad physi-
cum spectant forum, & inibi sufficienter eventilantur.
3. de actionibus humanis earumq; differentijs spontaneo & in-
vito, libertate & coactione, Iuris aut facti ignorantia, delibera-
tione &c: etiam solliciti sunt Ethici: Sed hæc omnia diluci-
dè in Iurisprudentia declarantur, uti ex ff. libris & Iectorum
scriptis satis superq; constat. 4. de virtute, quæ in Ethicis
utramq; paginam facit, in sacris literis & Theologia suffici-
entissimè agitur. Ergò omnia ista in Ethicis scorso propon-
nere supervacaneum est.

X. Non certè adeo levia hæcce videntur, unde &
graves & eruditos viros permoverunt. Salvo tamen sem-
per cordatorum iudicio ut liberè mentem nostram excutiamus, non videntur
hæc tantè esse momenti, ut à priori sententia ad huc dimoveant, & hiatum ali-
quem seu mutilationem in círculo Philosophico admittamus. Ad Primus
itaq; arg: cont. in The. 9. posítum Resp. adhibitâ Disinctio-
ne: inter Beatitudinem, bonum & felicitatem civilem seu Po-
liticam & spiritualem sive æternam. De hæc Theologia po-
tissimum agit; de illâ verò etiam Philosophia, & quidem pri-
mariò. Quamvis autem regeri queat, illum qui spiritua-
lem assèqui possit beatitudinem & æternam; Civilem sa-
tis obtinuisse, neq; de eadem ulterius laborandum.
Non ideo tamen negari potest aliùs esse Disciplina & fa-
cultatis de spirituali Principaliter agere: alius autem de ci-
vili pertractare. Sic ephippium vel frænum qui habet, fibulas etiam
habet; sine his enim illud absolutum esse nequit. Alius tamen est artis
fibulas, aliùs verò artis Ephippium & frænum preparare: Ita qui vir-
tutes & beatitudinem habet Theologicas, Ethicis destitui
nequit. Alia tamen disciplina & facultas de beatitudine
& virtute civili, alia de spirituali, tanq; in proprio foro,
sgat necessarium est. Atq; ita primo arg. fatisfactum.

XI. Ad secundum arg. facilior adhuc est responsio. Agit nimirum de anima eiusq; facultatibus & affectibus Physicae livè Physicus; Sed alio considerandi modo, qui disciplinas, ne dum facultates diversas ostendere consuevit. Agit Physicus, sed tantum Scientificè: id est, cognosendi gratiâ, ut sciatur exactè quid sit homo, ejusq; pars nobilior: quot & quanum facultates, quid affectus. Ethicus autem non tam sciendi quam dirigendi & ordinandi causâ; ut sciamus quomodo intellectus informandus, voluntas dirigenda & affectus cohibendi & refranandi. Qua ratione vis secundi arg. tota concidit atq; enervatur.

XII. Tertia objectio dicit in Iurisprudentiâ explicari naturam actionum humanaarum; quid sit spontaneum, invitum, actio mixta, ignorantia Iuris & facti &c: Resp: Minorem simpliciter negando. Nusquam enim in tota Iurisprudentia, tanquam in proprio foro & sede hi termini explicitantur; sed ut antea noti & explicati subinde quidem assumuntur & sœpè occurrunt: dec; ijsdem integris sunt tituli utpoteff. de Iuris & facti ignorantia, & similes: de actionibus, sed alio sensu. Verum hic antea expositi præsupponuntur: unde tritum: ubi definit Ethicus, ibi incipit ICtus. Hinc etiam Golius in Prolegom. Ethicorum, inter alias utilitates docet esse, ut fontes Iuris studiosis aperiant. Conf. D. Ion. Mag. Wex. Phil. civ. part. prior. Disp. 9. Ex quibus huic obiectioni abunde satisfiet.

XIII. Quartum obstatum, quod virtutes à Theologis sufficientissimè explicari obiicit, sic amolimur. Theologia equidem quomodo virtus colenda & exercenda sit planissimè monstrat & sufficientissimè edocet: Interim quæ virtutis in genere vel hujus aut illius, in specie sit natura, definitio & distinctio non edisserit aut discutit: sed hoc ipsum suo foro relinquit. Unde & diligenter no-

tandum duplex illud virtutes docendi genus: Dogmaticum & Paraneticum: illud Philosophis præfertim Peripateticis: hoc sacris vatisbus maximè familiare.

XIV. At regeri potest. Si Paraneticum virtutem docendi genus benè perspectum, i.e. Si virtutem ex animo diligere, eamq; qvoad humana fert infirmitas, colere qvis didicerit: Dogmaticum illud, quod virtutis essentiam definitione explicat, non magnoperè necessarium, necq; requirendum esse. Ethices enim finis non cognitio sed aetatio.

XV. Resp. Distinguendo inter Vulgus & ex professo Literatos: illis quidem suffecerit monita in promptu habere ex sacris literis alijsq; bonis authoribus deprompta, quæ honestatem sequi urgeant. Doctis verò & literatis, si modò hunc titulum honorificè tueri velint, etiam necessarium fuerit de virtutum essentia, natura & differentijs paulò altius differere atq; disqvirere. Illis igitur Ethica isthæc institutio, secundum quid, his verò absolute necessaria erit.

XVI. Objici præterea solet ex sacris literis 2. Tim. c. 3. v. 16. Quod omnis Scriptura divinitus inspirata sit utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, que est in justitia &c:

XVII. Sed Resp. ex ipso textu vers. antecedenti 15. quod sacræ literæ eruditum reddant ad salutem, scil. aeternam per fidem, que est in Christo Iesu. Quamvis enim hoc modo, Ethica hominem non informet, ad salutem videl. aeternam (fatendum enim in collatione ad sacras paginas doctrinam hanc imperfectiorem esse) suâ tamen utilitate in civili vita non caret. Nam 1. Seipsum cognoscere docet, quousq; vides, naturali lumine & facultate prograditur. 2. Cum aliis conversari. 3. Theologis secundæ tabulæ exempla suppeditat. Et 4. deniq; Turis studiolis terminos explicat & scutigines aperit. Unde partem hanc Philosophia Practica generalisorem

raliorem seu Ethicam Philosophiaz partem esse, meritoq;
in Scholis publicis proponi non sine ratione afferri-
mus.

XIX. Cùm iam satis dilucidè exposita sit contro-
versia *an sit?* breviter etiam disputationes nobiliores
circa quæstionem quid sit Philosophia Moralis, enucle-
mus.

XIX. Hic primò se se offert *communis naturæ*, i.e. ge-
neris indagatio. Ubi sicco, qvod dicitur pede, absurdio-
res præterimus opinione: Anne per Scientiam vel ar-
tem ut genus legitimum sit definienda? Utraq; enim, si
termini in strictiori & proprio, uti à Philosophis fieri de-
cet, significatu accipientur, suam mox prodit imbecillit-
atem. Prior, qvod Ethica circa *necessaria*, immutabili-
lia & cognitione saltem apprehendenda non versetur,
nec in *nuda* acquiescat *speculatione*, quæ omnia tamen Sci-
entiae propria sunt. Posterior, quia *artis* pressè sic dictæ
est efficere, non habito ad motus animi, quæ operantem comi-
tantur & occupant, respectu; Et artificem constitutre ac denominare:
quæ omnia Ethicæ aut practicæ Philosophiæ minimè congruere satis ma-
nifestum est.

XX. Inter accuratiores etiam controvertitur, *an*
per prudentiam ut genus definiri debeat? Negant non igno-
biles Philosophi: 1. *quod totum partis genus esse nequeat.*
Sic enim caput, manum &c. non corpus, sed partem cor-
poris definitus. Atqui prudentia est totum, Ethica & poli-
tica sunt partes ejusdem totius. Ergo Ethica vel politica per pru-
dentiam ut verum genus definiri non potest. 2. *Omne genus*
legitimum de pluribus aptum natum est predicari speciebus:
Sed prudentia de plurib⁹ specieb⁹ sive specie distinctis disci-
plinis praedicari apta nata non est, siq; dem Ethica & politica
non tam specie distinctæ sunt disciplinæ (ut mox videbi-
mus)

mus) quām unius eiusdemq; contradistinctæ partes⁹. Ergo prudentia Ethicæ & Politicæ legitimum genus esse non potest.

XXI. Haud equidem diffitendum hosce arietes omni effectu non destitui, sed ansam dubitandi facile suggerere. Siquidem tamen minimè deest quod repōni possit, receptæ sententiæ adhuc stamus & non minus commodè Ethicā & politicam p prudentiam quām partem Prudentie sive Philosophiæ Practicæ definiri defendimus¹⁰.

XXII. Genus enim est quod de pluribus specie differentiis predicatur in quaestione quid est: sive totum partibus Essentiale, ut omnium Logicorum calculo constat: Sed prudentia de Ethicâ Politica & pluribus in quaestione quid est, prædicari potest (prout ex refutatione secundæ obiectio[n]is constabit) atq; sic est totum partibus essentiale; E. prudentia est Ethicæ & Politicæ legitimum genus.

XXIII. Ad contraria arg. breviter resp. Ad 1. maiorem propositionem non esse simpliciter veram, nisi restringatur ad totum integrum, qd continet plura aliqd realiter constituentia per modum continuationis, utin ligno, arca, tecto, parietibus, fundamento & allatis exemplis alijsq; partib⁹ similarib⁹ & dissimilarib⁹. Tale autē totum disciplinæ Practicæ, pressè loquendo, nō sunt: Quamvis aut analogiam habeat, strictè tamen totum integrale dici nequit, cum omne integrum, propriè ita dictum, sit corpus¹¹. Quin & quod non minori jure universale totum apelletur; cum plures contineat sub se partes subjectivas, philosophiam nempe moralem, Iuris prudentiam &c: de quibus prædicari potest: ideoq; non injuriā genus indigitatur.. Ge[nerus] autem est totum respectu specierum; quarum partium

rium utiq; genus est & rectè dicitur, atq; sic labefactata
est maior propositio.

XXIV: Ad alterum jam etiam ex parte responsum
est. Et præterquam quod aptitudo juxta quosdam suf-
ficerit (ut si plures essent disciplinæ, de quibus prædicaretur, iis quoq;
congrueret) ad constitutendum universale, unde & *Solem, Lu-*
nim, martem, phanicem etiam universalia dicunt, quæ ta-
men de pluribus actu non prædicantur. Ulterius resp.
Negando min. seu Assumpt: prudentia enim de *Philos, Pra-*
Ethicâ, Oeconomia, Politicâ, Iurisprudentiâ & Historicâ,
ut quibusdam placet, in casu recto prædicari potest.
Namq; non incommodè (nec grammaticè nec Logicè
nec Philosophicè) dici potest; Ethica est prudentia; E-
thicus est prudens; Politica est prudentia &c: Si non
totalis, attamen partialis, quod sufficit. Ergò pruden-
tia est legitimum Ethica genus. quod erat probandum.

XXV. An verò Ethica, Politica & Oeconomia specie di-
stincta sint disciplina non minus inter eruditos controver-
titur. Pro affirmativa sic argumentari licet: Quæ-
cunq; disciplinæ differunt Objectis, finibus & medijs, illæ
specie inter se distingvuntur; Atq; Ethica, Politica & Oe-
conomica, objectis, finibus & medijs inter se differunt, Ergò
specie dist. Maj. est clarissima: ex hisce enim potissimum
disciplinarum discriminem desumi solet. Min. prob. Ob-
jectum enim Ethices sunt actiones humanae; Politices resp.
seu Politia; Oeconomics familia. Ethices finis est honestas
& beatitudo. Politices, felix reip:status; Oeconomics,
divitiae & augmentum rei familiaris. Media in Ethicis
sunt virtutes Ethicae: In Politicis, virtutes Politicae & officia
magistratus ac subditorum; In Oeconomicis, munera patriæ
familias & reliquorum familiarium: quæ omnia di-
stinctissima esse patet.

XXVI. Verum resp. Minoris sive Assumpt: probationem esse insufficientem: Eadem enim actiones humanae & ipse homo, quatenus feliciter in societate degendum, est objectum: In Ethicis sine respectu ad certum vitæ genus: In Politicis ratione reip. In Oeconomicis ratione felicis status. Idem finis nimirum beatitudo seu **felicitas**. Neq; n. de alio fine in Politicis vel Oeconomicis agitur: sed generalia saltē applicantur.. Neq; divitiae tanti sunt, ut à Philosopho, nedum Christiano, pro ultimo fine haberi debeant: Intermedius quidem finis, & virtutum instrumenta quin haberi queant, nihil prohibetur. Ita & eadem occurunt & adhibenda sunt media, nimirum virtutes. Eadem enim præcepta Temperantia, fortitudinis, justitiae, liberalitatis &c: quæ in parte communi seu Ethica propoununtur, in Politica deinde & Oeconomicâ etiam servantur, & ad speciales casus accommodantur.. Unde hæ nihil aliud quam **specialis Ethica** dici possunt.

XXVII. Firmius itaq; pro negativa sic concluditur: Quæcunq; partes philosophie seu disciplinae idem habent, objectum, eadem media & eundem finem, specie inter se non distinguuntur: Atque Ethica, Politica & Oeconomicâ idem habent objectum, media & finem: Ergo. Major est clara & antea probata. Minor etiam ex parte declarata. Et fusius facile deducitur: Idem est objectum nimirum homo civili beatitudine imbuendus; quod omnia quæcunq; in Practica Philosophia occurunt, tanquam ad scopum collimant & veluti ad centrū referuntur; in Ethicis generaliter, in Politicis & Oeconom: specia- cialijs & applicatiuē. Media etiam eadem esse præcedenti thesi 26. probatum; leges enim quæ in Politicis passim allegantur, nihil sunt aliud quān virtutes armatae. Finem vero eundem esse iam quoq; ostensum & satis patet. Idem namq; est bonum civitatis & singulorum hominum.

Quip-

Quippe quod priyatim honestum & utile; id etiam in laudibili reip. statu publicè: & vice versa. Nullam preiude specificam inter hasce partes differentiam haberi dispalescit: Sed ut communem sive generaliorem & proprias sive specialiores partes saltem differre asserimus. Et tantum etiam de hac questione.

XXVIII. Methydam quod attinet quā Practica Philosophia tradenda ac pponenda, satis prolixè & accurate egerunt Piccolomineus in comite suo Politico eidemq; adversarius Zabarella & alij sequaces². Nostram sententiam in fasciculo controversiarum jam ante hāc sect. I. memb. I. q. 12. aperuimus; quam etiamnum tuemur... Neq; illis obstrepimus qui perpetuam methodi legem esse docent, ut à generalioribus ad specialiora, à notioribus ad ignotiora, semper procedatur.

XXIX. Coronidis loco, ut qualis sit activa Philosophia exactius pensitetur, de ejusdem ad collationem Germanæ suæ, Theoretice, præstantiæ & nobilitate aliqua adferri deberent: Sed etiam ante hāc quodammodo satisfecisse videmus. Cit. memb. I. sect. I. fascic. contr. q. 8. Nisi forte aliqua etiam ad contradicentium argumenta reponenda censeanur: quæ breviter hāc sunt.

XXX. Oggeritur à non nomine: I. Contra regimen & imperium Practicæ philosophiæ, distingvendo inter imperare Theoreticæ, & in perare pro eâ. Distinctio quidem satis trita: sed hoc loco penitus vana... Ecquis enim ita rerum est imperitus & utriusq; vel alterius Philosophiæ partis ignarus, ut nesciat Politicam non modò pro Theoreticâ, i. e. in ejus tutelam, defensionem ac protectionem (quod haud parum etiam ad præstantiam facit:) Verum quoq; ipsi Theoria imperare: quatenus videlicet Metaphysicæ speculations in rep. utiles aut ferendæ; quæ disciplinae mathematicæ & quousq; politiæ commundant: Quod qui ignorat, constitutiones sive lls: nostras.

Academicas inspiciat: quæ certè non ex Theoretica Philosophia sed politica principijs eductæ & extructæ sunt. Et quis nescit Arist: ante tot secula Politicam maximè architectonicam disciplinam appellatasse. Quemadmodum igitur Architectus, cæmentariis, fabris, cæteris; operariis munia iniungit, & quid faciendum ac quousq; progreendiendum præscribit; Ita etiam Præctica Philosophia Theoretica.

Quod verò aliqua etiam Theoreticæ cognitio requiratur ad hoc imperium exercendum, nihil quicquam impedit: Est ènī illa cognitio hāc in parte prorsus ministeriali, quatenus politico ad finem suum obtainendum inservit.

XXXI. 2. *Adversus usum & utilitatem, unde præstantia rectè confirmatur, sic excipitur. Utilius non semper est præstantius; sed saltem in genere utilium. Alia enim sunt quæ usus gratiâ, alia quæ propter præstantiam & nobilitatem suam expetuntur. Quæ distinctione in Aristotele quidem fundamentum habet: an verò etiā in sacro codice? dubitatu: Ubi omne quodcumq; à Deo creatum est, bonum dicitur; per bonum verò non præstans tantum & nobile intelligitur, sed hominum quoq; usibus aptum, cuius gratiâ omnia creata sunt. Quin & quod pietas ad omnia utilis dicitur 1. Tim. 4. 8. Et scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum &c. 2. Tim. 3. 16. Eequamnam ergò nobis exhibent Philos: Theoreticam, quæ utilis dici non mereatur? Et ita divina sit ut omnem respuit utilitatem? quam faciunt ipsam, divinitatem ipsa pietate & Dei verbo. Apage eiusmodi vanitatem. Quicquid igitur utilis id etiam præstantius; saltem quæ istam utilitatem, licet non aliás per omnia.*

XXXII. Regerat quis subsumendo: *Ferrum est auro utilis, quoniam plura inde instrumenta in Oeconomia, vomi securis, culter, frænum &c. fieri possunt. Ergò ferrum est auro præstantius & nobilior. Conclusio hæc est absurdæ: Ergo & alterutra præmissarum. Non Minor*

qua

quæ jam inductione probata & ulterius facile probari potest: Ergo Major: quæ fuit nostra in Thesi proximè precedenti.

XXXIII. Sed Resp. 1. Propositionem nostram non dicere simpliciter quicquid utilius, id etiam præstantius & nobilior utilitatem & per omnia; sed saltem quæ istam utilitatem: Et sic etiā totum argumentum concedi potest. 2. Resp. neq; minorem sive assumptionem sufficienter probatam, nec satis probari posse. Quamvis enim aurum non sit utile ad vomeres, secures, vectes, ferras &c: conficiendas ut inde tanquam ex materia fiant: utile tamen est & valet ad omnia ista comparandum: Nullum enim est vel excoigitari potest instrumentum quod auro non acquiratur. Quæ certè utilitas, ferri utilitate minor haud dicenda. Utile præterea est aurum, ut inde annuli, torques, cimelia, corona fabricentur; auro argentum aliaq; deaurantur: auro pingitur: aurum in medicina adhibetur: Ex auro optima moneta euditur &c: quibus omnibus usibus & similibus aurum ferro longè præpōderat. Quid sanitate utilius? Quid sanitate nobilis? & ita consequenter. Proinde non immerito Practicam Philosophiam ratione utilitatis speculativæ præferendā, & nobiliorem statuimus².

XXXIV. Quod obijci soleat: Activum Philosophum omnem objecti sui & finis, nimisnam S. Boni cognitionem ex Metaphysicā mutuari; vanius est quam ut refutatione indigeat. Ubi enim in Metaphysicis de homine vel actionibus humanis distinctè agitur? Miser iste practicus Philosophus qui aiam & distinctiorem earum non hauserit cognitionem. De bono quidem agunt Metaphysici, sed transcendentaliter tantum, explicando terminum hunc in summâ latitudine suâ & abstracte. Specialem S. Boni practici tractationem Phil. Pract. relinqueret tenentur. Unde immerito dicitur practicum omnem objecti & finis sui cognitionem à metaphysico accipere. Et Quotnam sunt optimi Politici, qui metaphysicam pro monstrō habent?

XXXV. Obiicitur etiam, ut & hoc obiter tangamus, contemplatione nos proprius ad divinam naturam & vitam aeternam accedere. Sed utrumq; non sine iactura veritatis. Quis enim nescit damnatos Spiritus, qui etiam a scientia quam pollent demones dicuntur, Entia omnia satis accurate contemplari? Honestè vero & laudabiliter agere solus homo cum Sanctis Angelis & creatore commune habet. Quin etiam in futura vita non omnis actio cef-sabit. Nam uti Thom. ex August. loquitur; ibi erit prudentia sine ulla periculo erroris; fortitudo sine molestia tolerandorum malorum; Temperantia sine repugnacione libidinis. Ut prudentia sit, nullum bonum Deo præponere vel æquare: Temperantia, nullo affectu noxii delectari: Fortitudinis, Deo firmissime adhaerere; Instituz eidem subditum esse &c:

XXXVI. Et deniq; oggeritur falsam opinionem in Philos. Theoretica, eße seditione deteriorem, (quod profecto ridiculum) atq; sic Theoria, cuius contrarium est maius malum praxi erit melior! Nam quod infertur horrendam opinionem; de Trinitate Personarum S. S. & divinitatis dubitandum esse, seditione deteriorem esse: id quidem in dubium vocare non est necesse. At ostendatur vel probetur sufficienter hic aut ullus ex reliquis fidei articulus est fundamen-tis Philosophia Theoretica. Fallit profecto & fallitur, qui id se posse sentit. Ex sacris fontibus ista deduci volunt; qui cum Philosophia minimè confundendi. Contemplatus autem Philosophus, quam talis, de aliis sollicitus est opinionibus: An nimurum attributa Enti; differant realiter ab ipso Ente? An orbes caelestes sint reales? ignis sub concavo Lux? An detur quadratura circuli? An privatio sit principium? an terra moveatur? & similibus. Quis jam periculosius credat ejusmodi aliquam opinionem fovere & spargere in Repub. (quod est Philosophi Theoretici) quam si magistratus & subditi de virtutibus suis & officijs male informati, in vitijs voluntentur & officium negligant? se invicem opprimant? &c: que ex defectu honorum politiorum conseqvuntur. Sed desino, in rem manifestissima pluribus urgere. Sapienti enim satis,

Man.

M A N T I S S A.

In speculativâ quidem Philosophiâ *abstrac-*
tiō illa triplex à materiâ potissimum attenditur.
Nihilominus tamen qui in *Practicâ* etiam aliquam
abstractionem, (quatenus h̄ic non primariò de hu-
jus vel illius temperantiâ frugaliate, fortitudine
iustitia &c. agitur: Sed de iustitiâ in genere & ab-
stracte) ab individuis dari asseruerit, haud absurdus fuerit.

S O L I D E O G L O R I A.

Ornatissimo Dn. RESPONDENTI
DN. SVENONI PETRI TORELIO VVE.
STROGO THO, Bonarum in hac Acad. artium stu-
dioſiſſimo.

Fasciculus varijs constans ex floribus horti,
Quām si uno constet, plus recreare solet,
Atq; oculos atq; olfactum: experientia testis.

Hinc olitor, mixto ferta colore parat.
Nemo ignorat: apes varijs ex floribus arte
Mirandâ, efficiunt dulcia mella, favos,
Hasce tuas dum volvo theses, dilecte Toreli,
Næ referunt, vario ex gramine fasciculum..

Honoris & amoris ergo
L. Mā.

ÆSCHILLUS PETRÆUS D.

Orna-

Ornatissimo & Policissimo Juveni,
DN. SVENONI TORELIO, artium humaniorum Cul-
tori indefesso, amico & discipulo per dilecto, docte de Ethices
constitutione disputanti.

INgenium Vegetum, S V E N O , moresq; pudicos
Doctrinæ cultum laudo, Polite, tuum.
Dum Logici volvis perplexa volumina Scripi,
Ut valeas dubios Solvere ritè nodos.
Scrutaris solers causas rerumq; latentes
Ingenij mirâ dexteritate tui.
Excolis egregiè blandæ modulamina linguaæ
Ut singas svavi verba diserta sono.
Instillas animo docili præceptaq; morum
Ut præsens scriptum monstrat abundéfatis
Hic mihi conatus placet, atq; placebit hic ausus
Imprimis patri, quem reverere, Pio.
Pergito sic porrò coeptis insistere tantis
Et merito Phœbi gratus amicus eris.

Honoris & amoris ergo adiecit
NICOLAUS NYCOP.
Log & Poes. Prof.

S V E N O P E T R I T O R E L I U S

Per Anag.

P O L I T U S T U S E N I O R E R E .

Pimpleidum decus & eorū amabile, docte TORELI,
Et dulcis patria flosq; decusq; tuæ.
Vis te collaudem? Non: Laudar te tua virtut:
Doctrina exornat, perpolis atq; beat.
Ethica quā Juvenis potis est præcepta tenere?
Magnus Aristoteles postulat ecce senem!
Annis es iuvenis sed mente senex gravis esto:
Respondent vix dogmata namq; tuæ.
Estieus ORE & RE sic diceris, arte POLITUS,
Hincq; SENI fies lida columna patri.

Necessario suo animitus ita gratulabatur
IOHANNES S, VVASSENIUS VV-G

Svecanis Villas Exquiras Numine Ovante,
Post bac Et Tutes Redreas Illinc, Tuus Optat.
REscribes LIquidò Ut Sveci VERNant Speciosi.
Te ROGO Transmittas Vestrogotthisq; Salu-
tem.

Præstantissimo Dn. T O R E L I O amico
prater ceteros colendo, haecce in eius
felicem abitum redditamq; de
Patria, offere.

JACOBUS P. CHRONANDER.
VV-Gothus;

Mortalesne gradu natura pari ipsa creavit?
Languebant mores, hei miserabilis is.
Cui non curae & cordi sit medicina paretur,
Huic morbo tristi, tempore, vera, suo.
Sedulus hoc volvis, T O R E L I , mente sagaci,
Discursu hoc docto, præside sub celebri;
Diceris hinc rigidus sic miles in hacce palæstra.
Euge ut coepisti, perge bonis avibus,
Pulchræ virtutis larga & tibi præmia tradet
Patria; cum superis tute beatus eris; (nis
Laus tua post mortem durabit & ampla perren-
Tandem sis felix, prosper & esto, Vale.

Præstantiss Dn. Respondenti, amico & fratri suo fide-
li atq; percharo hisce paucis gratulabatur.

ANDREAS M. KINNORÆUS W.G.

C

Pol.

POllis ingenio, polles virtute **T O R E L I,**

Dogmata nam morum moribus ipse bonis
Propugnas doctè. Hinc olim tibi dentur honores,
Perge pijs coeptis, charus eris Patriæ,
Charus eris genitori, sic quoq; charus amicis.

Gratulor **E** precor ut te regat alma Trias.

Amoris & honoris ergò paucu-
la hæcadjecit.

JOHANNES J. NYBELIUS
W-Gothus.

PRæside præclaro **T O R E L I** disseris aptè,
Moralis Sophiæ quæ Physis, arte doces.

Præclarum specimen monstras doctissime frater,
Quando propugnas, ritè probeq; Theses.

Cœptis hisce tuis faveat nunc dexter Apollo,
Non licet hic plura; hoc pignus amoris habe.

*Prestantis. Dn. Respondens amico
suo infucato paucula hæc confessi-
nanter **E** amanter.*

ANDRIAS J. Landsteiner W.G,

